

Epistemologické východiská prístupov ku skúmaniu bezpečnosti

*„Najvyššiu úroveň bezpečnosti predstavuje správne pochopenie reality.“
(Stanley H. Judd)*

Anotácia: Riešenie problémov bezpečnosti je už v dnešnej dobe súčasťou riadiacich procesov na všetkých úrovniach a vo všetkých sférach života ľudskej spoločnosti. Akceptácia bezpečnostnej oblasti ako neoddeliteľnej súčasti spoločenského života však vyvoláva mnohé otázky a podnecuje veľmi živú diskusiu o teoretických a metodologických aspektoch chápania (vnímania) bezpečnosti ako jedného z fenoménov ľudskej civilizácie počas celej jej existencie. Skúmanie bezpečnosti sa dnes rozvíja viacerými smermi a spôsobmi a vychádza z viacerých paradigiem. Primárnym cieľom autora štúdie je preto, v nadväznosti na jednotlivé teoretické školy a s využitím relevantných metód bezpečnostného výskumu, rozšíriť na jednej strane teoreticko-percepčnú bázu v oblasti bezpečnosti a prispieť k rozvoju teórie bezpečnosti a bezpečnostnej vedy a na strane druhej ponúknuť čitateľom z radov odbornej i laickej verejnosti možnosť oboznámiť sa s tradičnými i modernými teoretickými zdrojmi a prístupmi ku skúmaniu bezpečnosti.

Kľúčové slová: bezpečnosť, spoločnosť, civilizácia, teória, paradigma.

Úvod

Na začiatku tretej dekády tretieho milénia sa, vzhľadom na kontinuálne zhoršovanie globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia, prehlbovanie globálnych problémov ľudstva a rast predovšetkým asymetrických bezpečnostných hrozieb ohrozujúcich národnú i medzinárodnú bezpečnosť, na celom svete pomerne frekventovane a veľmi živo diskutuje o bezpečnosti a problémoch spojených s jej zaistením. Bezpečnosť a existencia ľudí sú už od nepamäti úzko vzájomne previazané a dejiny ľudstva sú do istej miery tiež dejinami zápasu o jeho bezpečnosť. Aj preto ľudia už počiatkov svojej existencie vyvíjali a naďalej vyvíjajú enormné úsilie, energiu a zdroje na zaistenie svojej bezpečnosti. Bezpečnosť totiž predstavuje jednu z najvyšších hodnôt nielen v osobnom živote každého človeka, ale aj v živote celého ľudstva. Tvorí základnú a nevyhnutnú podmienku rozvoja každej spoločnosti a bez akýchkoľvek pochybností možno konštatovať, že dnes už neexistuje oblasť spoločenského života, ktorá by s ňou nebola spojená. Aj z tohto dôvodu patrí bezpečnosť k najviac frekventovaným a najviac skloňovaným pojmom vo všetkých jeho podobách.

Požiadavky na zaistenie bezpečnosti, a to tak na individuálnej, ako aj kolektívnej úrovni, patria medzi tie najzákladnejšie. Vyplýva to z toho, že ľudstvo ako celok zažilo počas svojej existencie veľa historických etáp vyznačujúcich sa tým, že snahy o zaistenie bezpečnosti stáli na prvom mieste pomyselného rebríčka hodnôt. Bezpečnosť ľudstva bola pritom v minulosti spájaná najmä so životom bez vojen. Hrôzy vojny totiž v ľudskej histórii veľmi často vstupovali do životov ľudí, prinášali strach a obeť, spôsobovali utrpenie, hlad, choroby a epidémie. Naproti tomu, obdobia mieru, pokoja, rozvoja a znížených obáv o bezpečnosť skupín, národov, štátov alebo dokonca celého sveta bývali, žiaľ, oveľa vzácnejšie a tiež kratšie.

Jedným z období, počas ktorých prevládali veľmi silné obavy o celosvetovú bezpečnosť, ale aj o celkové prežitie ľudstva, bolo obdobie tzv. studenej vojny.¹ Počas

---

¹ Studená vojna bola skrytým konfliktom medzi Západom (Spojenými štátmi americkými a ďalšími západnými krajinami) a Východom (Sovietskym zväzom a socialistickými krajinami), keď sa Spojené štáty a Sovietsky zväz po víťazstve v druhej svetovej vojne stali súperiacimi supervelmocami. Namiesto otvoreného vojenského konfliktu o svetovú nadvládu medzi vojensko-politickými paktmi – Severoatlantickou alianciou a Varšavskou zmluvou – sa konfrontácia odohrávala hlavne v ideologickej, politickej, propagandistickej, hospodársko-

niektorých jej zlomových udalostí boli obavy z vypuknutia ničivej apokalypsy v podobe ozbrojeného konfliktu medzi dvomi vtedajšími antagonistickými vojensko-politickými zoskupeniami – Organizáciou Severoatlantickej zmluvy a Organizáciou Varšavskej zmluvy – veľmi intenzívne. Strach z raketovo-jadrovej vojny prenikal do všetkých oblastí spoločenského života vrátane vedy a vzdelávania. Obavy o bezpečnosť ľudstva podnietili v mnohých krajinách sveta vznik viacerých ústavov, inštitútov a vysokých škôl, ktoré sa špecializovali na strategické, politické a bezpečnostné štúdie, na otázky pomeru síl, charakteru možnej vojny a pod. Základom bezpečnosti oboch, proti sebe stojacich koalícií, bola v tom čase tzv. rovnováha strachu založená na zaručenom vzájomnom zničení podloženým obrovským jadrovým arzenálom, mohutnou vojenskou silou a neustálym zdokonaľovaním pripravenosti štátov na vedenie ozbrojeného zápasu.

V porovnaní s tým sa prvé roky po skončení studenej vojny a bipolárneho rozdelenia sveta niesli v znamení prudkého poklesu strachu z vojny a neobyčajného vzostupu nádejí, že štáty s vyspelými trhovými ekonomikami a demokratickým zriadením sa už nebudú musieť obávať ozbrojených konfliktov, ťažkých strát a obetí s nimi spojených. Došlo k výraznému poklesu významu vojenskej sily pre bezpečnosť štátov. Klesol záujem o tradičné strategické štúdie úzko napojené na vojenstvo a vojenské hrozby a postupne sa presadzovalo čoraz väčšie zameranie a dôraz na nevojenské hrozby, na nevojenský rozmer bezpečnosti a na bezpečnostné a mierové štúdie.

V pohľadoch na vývoj bezpečnosti ľudstva sa relatívne krátko po skončení studenej vojny vymedzili dva diametrálne rozdielne smery:

a) na jednej strane, Francis Fukuyama začiatkom 90. rokov minulého storočia predpovedal, že v dôsledku celosvetového triumfu liberálnej demokracie nastáva „koniec dejín“, a tým pádom aj koniec etapy ľudských dejín poznačených veľkými medzištátnymi vojnami. Liberálna demokracia podľa Fukuyamu najlepšie zo všetkých doteraz vyskúšaných socioekonomických systémov uspokojuje nielen ľudskú túžbu či ľudský rozum, ale aj snahu po uznaní. Preto podľa neho predstavuje „najspravodlivejší režim“. Súčasná liberálna demokracia síce stále trpí celým radom problémov (drogy, organizovaný zločin, poškodzovanie životného prostredia, vyčerpávanie prírodných zdrojov, bezdomovecstvo, konzumerizmus, atď.), avšak tie sú podľa Fukuyamu v zásade riešiteľné v rámci liberálnej demokracie, ktorá inak netrpí žiadnymi elementárnymi vnútornými rozpormi.²

b) Na druhej strane, Samuel Phillips Huntington prišiel s varovaním, že v budúcnosti budú svetové konflikty predovšetkým alebo výhradne prebiehať medzi kultúrnymi celkami (napr. medzi západnou kultúrou a islamskou civilizáciou), nie medzi jednotlivými krajinami v rámci jednotlivých celkov, ako tomu bolo v minulosti (napr. počas prvej a druhej svetovej vojny). Podľa Huntingtona sa svet po skončení studenej vojny ešte výraznejšie rozštiepil na jednotlivé civilizačné okruhy, pričom národy týchto okruhov vyznávajú podobné spoločenské, morálne, náboženské a iné hodnoty, ktoré sú podľa neho trvácnejšie ako aktuálna politická situácia. K rozsiahlejším vojnám bude podľa neho dochádzať na civilizačných hraniciach.³

Samotný vývoj ľudskej spoločnosti dáva od konca 90. rokov 20. storočia za pravdu skôr Huntingtonovi, pretože konflikty na Balkáne a v rozvojovom svete, krvavé teroristické útoky z 11. septembra 2001 v New Yorku a Washingtone a mnoho ďalších v nasledujúcich

---

ekonomickej a vedecko-technickej roviny. Táto konfrontácia a rivalita sa prenášala do kultúry, vedy, športu i spoločenských vzťahov a prejavovala sa ako súperenie, bez priameho vojenského stretu oboch superveľmocí. Súperenie sa najviac prejavilo v boji o sféry vplyvu a o prevahu v zbrojení. Sféry vplyvu sa rozširovali vedením tzv. zástupných vojen, teda ozbrojených konfliktov v rozvojových krajinách, pri ktorých bloky podporovali spriaznené strany v danej krajine (napr. Kórea, Vietnam, Angola, Afganistan). Studená vojna trvala približne od roku 1947 do rozpadu Sovietskeho zväzu v roku 1991.

² Bližšie pozri: FUKUYAMA, F. 2007. *Konec dejín a posledný človek*.

³ Bližšie pozri: HUNTINGTON, S. P. 2001. *Střet civilizací*.

rokoch (napr. v Madride, Londýne, Manchestri, Paríži, Nice, Bruseli, Berlíne, Moskve, Petrohrade, Volgograde, Istanbule, Bombaji, Bagdade, Bali, atď), vojny v Afganistane a v Iraku a po nich nasledujúca dlhá asymetrická vojna spolu s občianskymi vojnami v ďalších krajinách (napr. v Sýrii či Jemene), to všetko pôsobí veľmi znepokojujúco a ohrozuje bezpečnosť ľudstva. A tak, pod vplyvom týchto i ďalších nepriaznivých a tragických udalostí, možno pozorovať, že téma bezpečnosti sa s plnou naliehavosťou znovu vracia do popredia pozornosti ako odbornej, tak i laickej verejnosti a význam zaistenia bezpečnosti ľudí, skupín, etník, štátov, regiónov i celého sveta rastie.

V dôsledku takéhoto vývoja je bezpečnosť, ako už bolo naznačené vyššie, jedným z tých pojmov, ktoré sa denno-denne objavujú nielen vo vedeckých či odborných prácach, štúdiách alebo polemikách a diskusiách politikov, akademikov a expertov z rôznych vedných oblastí a sfér spoločenského života, ale aj v každodenných debatách obyčajných ľudí. A hoci sa aktéri týchto debát na jednej strane odlišujú v profesiách, vzdelaní, sociálnom či ekonomickom postavení, politickom zmyslení, náboženskom presvedčení alebo hodnotovej orientácii, na druhej strane všetci bez rozdielu majú spoločný záujem na zaistení bezpečnosti. A to v dvoch základných úrovniach. Prvú úroveň predstavuje bezpečnosť štátu, v ktorom žijú, a druhú ich osobná, individuálna bezpečnosť. Poradie alebo prioritizácia týchto úrovní sa priebežne mení podľa konkrétnej situácie v danom čase a priestore. Kým v období pokojného vývoja a nerušeného mieru sa do popredia dostáva osobná, individuálna bezpečnosť, tak v období zvýšeného medzinárodného napätia ľudia oveľa viac preferujú bezpečnosť štátu, v ktorom žijú.

Z uvedených informácií vyplýva, že vývoj vo sfére bezpečnosti je permanentný, je v neustálom procese a progrese a vyžaduje si plnohodnotnú odbornú diskusiu o teoretických a metodologických aspektoch chápania bezpečnosti. Primárnym cieľom autora štúdie je preto, v nadväznosti na jednotlivé teoretické školy ako sú realizmus, neorealizmus, liberalizmus, inštitucionalizmus, konštruktivizmus, pozitivizmus, behavioralizmus, ako aj kritickú teóriu alebo teóriu demokratického mieru, s využitím relevantných metód bezpečnostného výskumu, rozšíriť na jednej strane teoreticko-percepčnú základňu v oblasti bezpečnosti a prispieť k rozvoju teórie bezpečnosti a bezpečnostnej vedy a na strane druhej ponúknuť čitateľom z radov odbornej i laickej verejnosti možnosť oboznámiť sa s klasickými, tradičnými i novými, modernými teoretickými zdrojmi a prístupmi ku skúmaniu bezpečnosti.

1 Terminologické východiská a definičné vymedzenie bezpečnosti

Bezpečnosť je pojem, ktorého uchopenie a zadefinovanie nie je ľahké.⁴ Jeho definičné vymedzenie je však z hľadiska formovania bezpečnostnej vedy a teórie bezpečnosti kľúčové. Dôraz je pritom kladený na multidimenzionálny a interdisciplinárny charakter bezpečnosti.

Samotný termín bezpečnosť je bežnou súčasťou každého jazyka.⁵ Okrem rôznych odborných kníh, učebníc, článkov, príspevkov alebo komentárov sa objavuje aj v rôznych všeobecných alebo odborných lexikónoch a výkladových alebo náučných slovníkoch, kde sa zväčša charakterizuje ako stav, pocit istoty, stabilita, poriadok, spoľahlivosť a hlavne existencia subjektu bez hrozieb.

Slovník súčasného slovenského jazyka definuje pojem bezpečnosť ako „stav bez reálnej hrozby nebezpečenstva, alebo ako vlastnosť toho, čo nepredstavuje nijakú hrozbu,

---

⁴ JURČÁK, V. a kol. 2020. *Teoretické prístupy ku skúmaniu bezpečnosti*, s. 7.

⁵ Výraz bezpečnosť sa mnohokrát používa intuitívne, nejednoznačne, čo spôsobuje, že diskusia (aj odborná) často trpí značnou neurčitosťou. Mnohostrannosť používania tohto pojmu spôsobuje jeho eklektickú interpretáciu. V rôznych elektronických odkazoch na knihy o bezpečnosti možno nájsť len v angličtine viac ako 50 tisíc možných spojení s pojmom „bezpečnosť“. MURDZA, K. 2005. *Bezpečnosť: Teoretická konštrukcia a sociálny systém*. In *Bezpečnostní teorie a praxe. Sborník Policejní akademie ČR*, s. 249.

nebezpečenstvo“.⁶ V Slovníku bezpečnostných vzťahov je bezpečnosť vymedzená ako „stav, keď ochrana chránených záujmov je na takej úrovni, že riziko ich poškodenia je minimalizované.“⁷ Terminologický slovník krízového riadenia zasa charakterizuje bezpečnosť ako „stav spoločenského, prírodného, technického, technologického systému alebo iného systému, ktorý v konkrétnych vnútorných a vonkajších podmienkach umožňuje plnenie stanovených funkcií a ich rozvoj v záujme človeka a spoločnosti“.⁸

Spomedzi najznámejších a najčastejšie používaných zahraničných slovníkov, Merriam-Websterov výkladový slovník anglického jazyka definuje bezpečnosť veľmi jednoducho, a to ako „stav bez nebezpečenstva, hrozby, strachu či úzkosti“.⁹ Oxfordský výkladový slovník definuje bezpečnosť ako „stav bez nebezpečenstva alebo hrozby“, alebo ako „stav, kedy daný subjekt nie je zaťažovaný ani nebezpečenstvom, ani strachom a je zabezpečený proti prípadnému útoku“.¹⁰ Cambridgeský slovník zasa definuje bezpečnosť ako „stav, pri ktorom sú osoby, budovy, organizácie alebo krajiny chránené pred hrozbami, ako je napríklad trestný čin alebo útoky zahraničných krajín“, alebo ju prezentuje ako „stav, kedy nie je pravdepodobné, že niečo zlyhá alebo sa stratí“.¹¹

V odbornej literatúre, ako už bolo uvedené vyššie, možno nájsť množstvo rôznych definícií bezpečnosti. Zo slovenských autorov zaoberajúcich sa bezpečnosťou, Volner definuje bezpečnosť ako „konkrétne-historický, dynamický, relatívny, rôznorodý, mnohoraký, mnoho-tvárnny a viac-úrovňový fenomén.“¹² Jeho vnímanie bezpečnosti nie je abstraktné, trvalé a nemenné, ale vždy konkrétne, lebo sa týka konkrétneho javu, procesu, vzťahu alebo veci, konkrétnych podmienok a okolností, konkrétneho prostredia, času a priestoru a konkrétnej formy prejavu a kvality. Hofreiter pre zmenu uvádza, že „bezpečnosť je stav, v ktorom sú na efektívnu mieru obmedzené bezpečnostné riziká objektu a jeho záujmov a tento objekt je na obmedzenie aktuálnych i potenciálnych bezpečnostných rizík efektívne vybavený“.¹³ Podobný názor zastávajú aj Holc a Erneker, ktorí za bezpečnosť považujú „skutočný, aktuálny, reálny stav, ktorého hodnota je vždy determinovaná charakterom nebezpečenstva na strane jednej a prostriedkami na jeho zadržanie či odvrátenie na strane druhej“.¹⁴

Z českých autorov, podľa Janoška „bezpečnosť je pomenovanie pre skutočné prvky, procesy, myšlienky, štruktúry (...) v určitom konkrétnom čase a priestore, keď existuje rovnováha medzi bezpečnostnými aktérmi“.¹⁵ Eichler zasa považuje bezpečnosť za „základnú hodnotu a najvyšší cieľ každého štátu alebo bezpečnostného spoločenstva združujúceho viac štátov“.¹⁶ Z poľských akademikov zaoberajúcich sa bezpečnosťou, Korzeniowski definuje bezpečnosť ako „určitý objektívny stav, ktorý spočíva v neprítomnosti hrozby, ktorú subjektívne cítia (vnímajú) jednotlivci alebo skupiny ľudí“.¹⁷ Pokruszyński a Piwowarski pokladajú bezpečnosť „za najvyššiu, absolútnu a večnú hodnotu, nevyhnutnú pre rozvoj ľudskej spoločnosti. Najvyššiu, pretože je základom všetkého, čo robíme; absolútnu, pretože

⁶ Slovník súčasného slovenského jazyka, 2015.

⁷ KULAŠIK, P. a kol. 2002. *Slovník bezpečnostných vzťahov*.

⁸ ŠIMÁK, L. a kol. 2005. *Terminologický slovník krízového riadenia*, s. 5.

⁹ Merriam-Webster English Dictionary, 2020.

¹⁰ Oxford English Living Dictionary, 2018.

¹¹ Cambridge Dictionary, 2018.

¹² VOLNER, Š. 2012. *Bezpečnosť v 21. storočí*, s. 21.

¹³ HOFREITER, L. 2006. *Securitológia*, s. 32.

¹⁴ MURDZA, K. 2005. *Bezpečnosť: Teoretická konštrukcia a sociálny systém*. In: *Bezpečnostní teorie a praxe. Sborník Policejní akademie ČR*, s. 250.

¹⁵ JANOŠEC, J. 2009. *Bezpečnostní realita – Předmět securitologie*. In: *Bezpečnost' a bezpečnostná veda*, s. 27.

¹⁶ EICHLER, J. 2006. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*, s. 8.

¹⁷ KORZENIOWSKI, L. F. *Securitology – security of a subject*. In: *Securitologia*, No. 1/2016, s. 112.

pokrýva všetky spoločenské vrstvy; a večnú, pretože je nevyhnutná v každej fáze vývoja ľudstva“.¹⁸

Zo zahraničných autorov, Moller chápe bezpečnosť ako „absenciu rizík ohrozujúcich nadobudnuté hodnoty alebo absenciu strachu, že tieto hodnoty budú ohrozené“.¹⁹ Baillietová ju charakterizuje ako „stav, v ktorom sa individua, skupiny a štáty necítia ohrozené vážnymi hrozbami, resp. sa pred nimi považujú za účinne chránené a svoju budúcnosť môžu vytvárať podľa vlastných predstáv“.²⁰ Podľa Collinsa „bezpečnosť nie je len sociálny koncept alebo téma, ktorú treba študovať alebo analyzovať, ale je tiež problém, ktorý musí ľudské spoločenstvo pravidelne manažovať alebo inak kontrolovať, ak chce prežiť“.²¹

Okrem vyššie uvedených definícií je možné v odbornej literatúre nájsť množstvo ďalších definícií od množstva iných autorov, ktorí sa snažia definovať jednotlivé sektory, sféry, oblasti bezpečnosti: politickú, ekonomickú, vojenskú, energetickú, environmentálnu, sociálnu (societálnu), informačnú, kybernetickú, kultúrnu, ľudskú, národnú, medzinárodnú, vnútornú, vonkajšiu, potravinovú atď. To len potvrdzuje, že bezpečnosť v úzkom kontexte s vývojom ľudskej spoločnosti postupne získava stále väčší priestor a pozornosť, a preniká do oblastí, o ktorých sa predtým v súvislosti s bezpečnosťou vôbec neuvažovalo. Zároveň sa ňou na teoretickej i praktickej úrovni zaoberá množstvo expertov a vedie systematická vedecká a odborná diskusia smerujúca k prehĺbeniu poznatkov o nej.

V rámci uvedeného diskurzu možno výskumníkov a odborníkov zaoberajúcich sa bezpečnosťou rozčleniť podľa Tarryho do nasledujúcich skupín:

- tradicionalistov, ktorí sa v rámci tradičného prístupu k výskumu bezpečnosti aj naďalej koncentrujú na skúmanie vojenských prvkov bezpečnosti, ako napríklad Walt,²² ktorý pod skúmaním bezpečnosti chápe najmä skúmanie použitia a kontroly ozbrojených síl a štúdium problematiky bezpečnostných hrozieb;
- širitel'ov, ktorí výskum bezpečnosti rozširujú do nových geografických oblastí, odkiaľ sa šíria bezpečnostné hrozby, ktoré môžu vážne ohroziť nielen bezpečnosť vyspelých demokratických, predovšetkým západných štátov, ale aj celú ľudskú civilizáciu, ako napríklad Ayoob,²³ ktorý sa zaoberá bezpečnosťou v kontexte existencie potenciálnych bezpečnostných hrozieb zo strany tretieho sveta;
- prehľbovateľ'ov, ktorí prehĺbili výskum bezpečnosti a svoju pozornosť zamerali aj do takých oblastí, o ktorých sa predtým v súvislosti s bezpečnosťou neuvažovalo, ako napríklad Williams²⁴ alebo Bahgat,²⁵ ktorí sa zaoberali kultúrnou, resp. energetickou bezpečnosťou.

2 Prístupy ku chápaniu bezpečnosti

Bezpečnosť sa z toho najvšeobecnejšieho uhla pohľadu chápe ako poriadok, určitosť, istota alebo stabilita, alebo aj ako protiklad nebezpečenstva. Vplýva na ňu množstvo rôznych javov, procesov a faktorov, napríklad klimatické zmeny, stav životného prostredia, charakter prírodných podmienok existencie človeka, medzištátne ozbrojené konflikty, občianske vojny, hospodárske a finančné krízy, ekologické katastrofy, vývoj v oblasti vedy a techniky,

¹⁸ POKRUSZYŃSKI, W., PIWOWARSKI, J. 2019. *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*, s. 78.

¹⁹ MOLLER, B. 2001. *Common Security and Non-offensive defence*.

²⁰ BAILLIET, C. M. 2009. *Security: A Multidisciplinary Normative Approach*, s. 38.

²¹ COLLINS, A. 2016. *Contemporary Security Studies*, s. 3.

²² Bližšie pozri: WALT, S. M. Renaissance of Security Studies. In *International Studies Quarterly*, 1991, Vol. 35, No. 2, s. 211-239.

²³ Bližšie pozri: AYOOB, M. 1997. Defining Security: A Subaltern Realist Perspective. In *Critical Security Studies*.

²⁴ Bližšie pozri: WILLIAMS, M. 2007. *Culture and Security. New International Relations*.

²⁵ Bližšie pozri: BAHGAT, G. 2011. *Energy Security: An Interdisciplinary Approach*.

technologické zmeny, ako aj mnohé iné udalosti a dianie na rôznych úrovniach usporiadania ľudskej spoločnosti od medzinárodnej (celosvetovej), cez regionálnu (kontinentálnu) a národnú (štátnu) až po lokálnu a vzťahy medzi ľuďmi v malých skupinkách. Aj preto sa prístupy k chápaniu bezpečnosti rôznia. Niektoré viac, niektoré menej. Napriek tomu, v závere 20. a na začiatku 21. storočia sa vyšpecifikovali dva hlavné, základné prístupy k chápaniu bezpečnosti, ktoré sa uplatňujú aj pri jej skúmaní.

- 1) Prvý prístup sa označuje ako tradičný (starý), negatívny a užší. Za negatívny sa považuje preto, že bezpečnosť sa v ňom vymedzuje v protiklade k nebezpečenstvu, najmä v podobe neprítomnosti vonkajších hrozieb. Zdôrazňuje sa potreba zaistenia existencie a fungovania bezpečnostného aktéra (spravidla štátu) pred hrozbami zvonku, preto je rozpracúvaný najmä vo vojenskej (vojensko-politickej) teórii. Bezpečnosť sa v rámci tohto prístupu spravidla chápe ako neprítomnosť vojen, ozbrojených konfliktov a hrozieb pre štát. Za hlavný bezpečnostný nástroj sa považuje vojenská sila (vojenský potenciál) štátu, ktorá je s ním mnohostranne prepojená. Zvýrazňuje sa pritom konfrontačný (konfliktný) charakter zaistenia bezpečnosti. Tá je v tomto tradičnom chápaní spojená najmä s obranou štátu, jeho územia a obyvateľov. Štát sa totiž považuje za bezpečný iba v tom prípade, ak je zaistená obrana jeho územia, záujmov a hodnôt, fungovanie jeho inštitúcií a ochrana jeho občanov. Užšie vymedzenie bezpečnosti v rámci tohto prístupu vychádza práve z vojensko-politického poňatia bezpečnosti, kedy hlavným objektom výskumu je štát ako hlavný aktér. V teórii sa tento prístup často označuje ako „hard security“ (tvrdá bezpečnosť).
- 2) Druhý prístup sa charakterizuje ako moderný (nový), pozitívny a širší. Za pozitívny sa tento prístup označuje preto, že za jeho základ sa považuje vytváranie a zaistenie podmienok pre rozvoj bezpečnostného aktéra. Tento pohľad prekonáva tradičné (staré) zdôrazňovanie vojenského (vojensko-politického) základu bezpečnosti a vojenských hrozieb, ako jej meritorneho prvku. Pozitívne vymedzenie bezpečnosti sa vždy viaže na určitý predmet, vec, zvieru, človeka, obec, štát alebo bezpečnostné spoločenstvo (zoskupenie, úniu, pakt, alianciu) a taktiež k vyznávaným a zdieľaným hodnotám. Bezpečnosť je charakterizovaná z viacerých aspektov, s väčším dôrazom na iné ako vojenské príčiny napätia, kríz a konfliktov v medzinárodných vzťahoch (i v celom spoločenskom živote), ako aj spôsoby ich riešenia. Zvýrazňuje sa pri tom aj potreba kooperatívneho prístupu k zaisťovaniu bezpečnosti a ústretovosti pri riešení jej problémov. Tradičné chápanie bezpečnosti sa v tomto prístupe rozširuje o nové typy hrozieb, ktoré sa navyše analyzujú v širších súvislostiach v rámci viacerých sektorov (nielen vojenského, resp. vojensko-politického, ale aj ekonomického, sociálneho, environmentálneho, energetického, informačného, kultúrneho atď.). Takéto chápanie bezpečnosti sa rozvinulo najmä v prácach autorov z tzv. Kodanskej školy a ich nasledovníkov. V teórii sa tento prístup často označuje ako „soft security“ (mäkká bezpečnosť).²⁶

Za neoddeliteľnú súčasť bezpečnosti sa v rámci nového, moderného prístupu považujú okrem tradičných prvkov (absencia vojenskej hrozby, obrana pred napadnutím cudzo

---

²⁶ Bližšie pozri: BUZAN, B., WEAVER, O., WILDE, J. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers. 1998. 239 s. ISBN 1-55587-784-2; COLLINS, A. 2016. *Contemporary Security Studies*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 510 s. 978-0-1987-0831-5; ZEDNER, L. 2009. *Security*. New York: Routledge, 2009. 2016 s. ISBN 978-1-13524-900-7; NEČAS, P., UŠIAK, J. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010. 167 s. ISBN 978-80-8040-401-7; ŠKVRNDA, F. 2003. Sociologická charakteristika medzinárodnej bezpečnosti. In: *Sociológia*, 2003, roč. 35, č. 5, s. 391-410. ISSN 1336-8613; alebo HOFREITER, L. 2006. *Securitológia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika. 2006. 138 s. ISBN 97880-804-310-2.

mocou, ochrana štátu proti zmene vlády zvonku, úsilie o zachovanie politického a spoločenského sebaurčenia a blahobytu štátu) aj trvalo udržateľný sociálno-ekonomický rozvoj, zaistenie prístupu k moderným technológiám, prírodným zdrojom, informáciám, ochrana životného prostredia a zabránenie environmentálnej degradácii a pod. V novom, pozitívnom a širšom chápaní bezpečnosti sa zvyrazňuje skutočnosť, že s rozvojom ľudskej spoločnosti sa stáva bezpečnosť komplikovanejším, viacrozmerným a viacúrovňovým fenoménom zahŕňajúcim celý rad nových problémov často protirečivého charakteru. Na jednej strane dochádza síce k znižovaniu závislosti ľudskej spoločnosti od prírodných a fyzikálno-biologických podmienok existencie, ale na druhej strane vznikajú iné, kvalitatívne nové bezpečnostné hrozby. Škvrnda v tejto súvislosti uvádza, že aj samotný civilizačný rozvoj, ktorý prestáva rešpektovať prírodné a spoločenské základy ľudskej existencie, sa môže stať potenciálnym zdrojom rôznych nových bezpečnostných hrozieb, a to najmä vtedy, ak pôsobí dlhodobo neregulovane.²⁷

3 Epistemologické východiská prístupov ku skúmaniu bezpečnosti

Tradičná bezpečnostná paradigma, ako už bolo naznačené, vychádza z realistického konštruktu bezpečnosti, v ktorom primárnym referenčným objektom bezpečnosti je štát. Prevalencia tohto prístupu dosiahla vrchol v období studenej vojny, počas ktorej hlavné svetové mocnosti takmer polstoročie sústredili, v záujme zaistenia svojej bezpečnosti, svoju pozornosť a úsilie na udržanie rovnováhy síl medzi štátmi, resp. medzi západným a východným blokom. V tomto zmysle sa viaceré teórie opierali o premisu, že ak sa zachová bezpečnosť štátu, bude zachovaná aj bezpečnosť občanov.²⁸ Tradičný prístup k bezpečnosti bol založený na anarchistickej rovnováhe síl medzi dvomi vtedajšími superveľmocami (Spojenými štátmi americkými a Sovietskym zväzom) a na absolútnej suverinite národného štátu.²⁹ Štáty boli považované za racionálne subjekty, ktoré prostredníctvom svojich vojenských spôsobilostí a kapacít zaisťovali svoju obranu pred inváziou zvonku a zabezpečovali ochranu svojich národných záujmov.

V rámci analýzy teoretických východísk prístupov k bezpečnosti je potrebné uviesť, že v historickej diskusii o tom, ako dosiahnuť čo najvyššiu úroveň bezpečnosti štátu, mali myslitelia ako Hobbes, Macchiavelli alebo Rousseau tendenciu vykresľovať pomerne pesimistický obraz dôsledkov štátnej suverenity. Medzinárodný systém považovali za brutálnu arénu, v ktorej sa štáty usilujú o dosiahnutie vlastnej bezpečnosti na úkor svojich susedov. Medzištátne vzťahy považovali za vzťahy silne poznačené bojom o moc, pretože štáty sa neustále pokúšajú navzájom využívať (v mnohých prípadoch aj zneužívať) poskytnuté výhody. Podľa nimi prezentovaných názorov je nepravdepodobné, že bude niekedy dosiahnutý trvalý mier. Preto jediné, čo môžu štáty pre svoju bezpečnosť robiť, je pokúšať sa vyvážiť moc ostatných štátov, aby sa zabránilo tomu, že by niektorý z nich dosiahol celkovú hegemoniu. Tento názor zdieľajú aj Carr a Morgenthau.³⁰

V ostatných desaťročiach bola táto tradičná koncepcia bezpečnosti zameraná na štát nahradená podľa Paquettevej holistickejšími (celostnejšími, komplexnejšími, viacdimenzionálnejšími) a modernejšími prístupmi k bezpečnosti,³¹ ktoré sa snažia analyzovať a riešiť predovšetkým nevojenské hrozby pre bezpečnosť ľudí a ktoré zahŕňajú kooperatívne, komplexné a kolektívne opatrenia zacielené na zaistenie bezpečnosti pre jednotlivca

²⁷ ŠKVRNDA, F. Sociologická charakteristika medzinárodnej bezpečnosti. In *Sociológia*, 2003, s. 74.

²⁸ BAJPAI, K. 2010. *Human Security: Concept and Measurement*.

²⁹ OWEN, T. 2014. *Challenges and opportunities for defining and measuring human security*.

³⁰ BAYLIS, J. 2011. *The Globalization of World Politics*.

³¹ PAQUETTE, L. 2002. *Strategy and Ethnic Conflict: A Method, Theory, and Case Study*.

a v konečnom výsledku aj pre štát.³² Z hľadiska komplexného prístupu ku skúmaniu fenoménu bezpečnosti je však dôležité späť sa pozrieť do minulosti a priblížiť si jednotlivé teoretické školy a ich pohľad na bezpečnosť.

Klasický realizmus

Realizmus bol veľmi dlho dominantnou teóriou, hlavne počas obdobia studenej vojny, a jednoznačne patrí k tradičnému prístupu ku skúmaniu bezpečnosti. Prvky realizmu sa objavovali už v starodávnych vojenských teóriách a spisoch starých čínskych a gréckych mysliteľov, napríklad v dielach generálov, čínskeho Sun Tzu³³ a gréckeho Thucydidesa³⁴, a neskôr v dielach významných mysliteľov ako boli Machiavelli,³⁵ Hobbes³⁶ alebo Rousseau.³⁷ Klasický realizmus je základom súčasných medzinárodných bezpečnostných štúdií. Vychádza z toho, že hlavným cieľom štátov je dosahovanie ich vlastných záujmov, pričom na ich dosiahnutie sú odhodlané použiť vojenskú silu.³⁸ Podľa Morgenthaua³⁹ túžbu vládnuť majú štáty vrodenu a tá ich núti alebo nabáda viesť vojny.⁴⁰ Klasický realizmus je

---

³² PAQUETTE, L. 2002. *The Path to Peace: Strategies and Counter Strategies for Significant International Events*.

³³ Sun Tzu (v 6. st. p. n. l.) - čínsky generál, filozof, stratég a taktik, jeden z prvých predstaviteľov realizmu. Jeho dielo *Umenie vojny* malo veľký vplyv na východné a západné vojenské myslenie a mnohí slávni vojvodcovia sa inšpirovali týmto dielom. Dodnes sa študuje na mnohých vojenských akadémiách. Generál, známy aj ako Majster Sun, sa pritom vo svojom diele oveľa viac ako na samotný ozbrojený zápas, boj, zameriava na alternatívy k bitke, ako sú lúpež, zdržiavanie, použitie špiónov, vytváranie a udržiavanie aliancií, použitie klamstva alebo ochota aspoň dočasne sa naoko podrobiť mocnému nepriateľovi.

³⁴ Thucydides (asi 460 - 400 p. n. l.) - aténsky generál a historik, autor významného diela *Dejiny peloponézskych vojen*. Bol označovaný za otca „vedeckej histórie“, pretože uplatnil prísne normy nestrannosti a zhromažďovania dôkazov a analýzy príčin a následkov bez odkazu na zásahy božstiev. Bol tiež nazývaný otcem školy politického realizmu, ktorá považuje politické správanie jednotlivcov a následné výsledky vzťahov medzi štátmi za vzťahy ovplyvnené emóciami strachu a vlastného záujmu. Jeho text je dodnes študovaný na univerzitách a vojenských vysokých školách po celom svete.

³⁵ Niccolò di Bernardo dei Machiavelli (1469 – 1527) - florentský úradník, historik a politický mysliteľ. Vo svojej literárnej činnosti sa zaoberal najmä politikou. V diele *Vládár* zhrnul svoje skúsenosti a doplnil ich historickými vedomosťami a úvahami o povahe ľudí. Cieľom diela je poskytnúť návod na to, ako vytvoriť vnútorne aj navonok silný štát. Na dosiahnutie tohto cieľa, ako tvrdí Machiavelli, si najskôr treba uvedomiť, že ľudia nemotivujú mravné normy alebo ideály, ale len materiálne záujmy (snaha hromadiť majetok). Politické usporiadanie štátu teda nie je ani dielo Božie, ani nestojí na nejakých prirodzených právach a politika silných nie je uskutočňovaním morálnych a právnych zásad, ale naopak štát tvorí egoistická sila silných. Machiavelliho často pokladajú za prvého teoretika moderného štátu ako špecifického politického útvaru.

³⁶ Thomas Hobbes (1588 – 1679) - anglický filozof, mechanistický materialista, teoretik štátu a práva, teoretik spoločenskej zmluvy. Hobbes tvrdil, že na počiatku žili ľudia v prirodzenom stave, teda v stave rovnosti. Avšak ten je v živote človeka iba na samom začiatku, t. j. keď sa narodí, no vplyvom výchovy a prostredia dochádza k nerovnosti. Tá vedie k tomu, že sa ľudia delia na silných a slabých, medzi ktorými dochádza k boju. Nakoniec každý s každým vedie vojnu. Ľudia si to uvedomujú, dostávajú strach a na jeho základe uzatvárajú spoločenské zmluvy. Tento prirodzený stav vedie k občianskemu stavu a ten zase k právnemu stavu.

³⁷ Jean-Jacques Rousseau (1712 – 1778) - francúzsky filozof, ktorý vyzdvihoval prírodného človeka nad človeka kultúrneho a volal po návrate k prírode. Základ štátu videl v nezrušiteľnej zmluve medzi ľudom a panovníkom. Tvrdil, že pokrok vied a umenia vedie k degenerácii ľudskej spoločnosti, že človek sa môže navrátiť k prírode jedine formou výchovy dieťaťa a že príčinou nerovnosti medzi ľuďmi je majetková nerovnosť. Hlásal, že panovník v štáte by mal byť podriadený ľudu a v prípade nespokojnosti ho ľud môže zvrhnúť. Ovplyvnil veľké množstvo jeho nasledovníkov.

³⁸ EICHLER, J. 2006. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*.

³⁹ Hans Joachim Morgenthau (1904 – 1980) - americký politológ, ktorý spolu s Edwardom Carrrom patrí medzi hlavných predstaviteľov realistickej školy a dodnes patrí medzi najvplyvnejších v tomto odbore.

⁴⁰ LASICOVÁ, J., UŠIAK, J. 2012. *Bezpečnosť ako kategória*, s. 30.

odvodený hlavne z Morgenthauovho a Carrovho diela⁴¹, ktorí považujú anarchiu a absenciu právomoci regulovať interakcie medzi štátmi za charakteristické črty medzinárodnej politiky. Z dôvodu anarchie alebo neustáleho stavu antagonizmu sa medzinárodný systém líši od domáceho, národného systému. Podľa klasických realistov sa zlé veci stávajú preto, lebo ľudia, ktorí robia zahraničnú politiku, sú niekedy zlí.⁴²

Existuje viacero obmien tejto teórie realizmu, ale všetky vychádzajú z tézy, že pri neexistencii celosvetovej vlády, ktorá by hrala úlohu globálneho policajta, sa jednotlivé štáty v záujme vlastnej obrany budú správať racionálne. Súčasný anarchický pomery vo svete ich nútia, aby na ochranu vlastnej bezpečnosti využívali všetky silové prostriedky, ktoré majú k dispozícii. Hlavným z nich je armáda, pričom realisti očakávajú ozbrojené konflikty vyvolané úsilím štátov posilniť svoju vojenskú pozíciu na úkor iných štátov. Ďalšou súčasťou moci štátov je ekonomický potenciál, zásoby surovín a v neposlednom rade úroveň kultúrnej hegemonie.

Realizmus ponúka aj vysvetlenie, prečo sa svetu tak dlho darí vyhýbať naozaj veľkému vojnovému konfliktu. Za celú studenú vojnu nenastala napriek viacerým krízam žiadna priama ozbrojená konfrontácia medzi Spojenými štátmi a Sovietskym zväzom a ich spojencami, pretože obe mocnosti vedeli, že druhá strana vlastní jadrové zbrane a vojna by skončila vzájomnou deštrukciou, čo by nezvratne, katastroficky poškodilo aj vlastnú bezpečnosť tej či onej strany. Niektorí poprední realisti tvrdia, že rozšírenie jadrových zbraní do viacerých krajín nemusí byť až tak zlá vec, pretože, ak ich budú mať všetky, nepoužije ich ani jedna.⁴³

Neorealizmus

Začiatkom 60. rokov minulého storočia sa Waltz⁴⁴ snažil vysporiadať s narastajúcou kritikou klasického realizmu a pokúsil oživiť tradičnú realistickú teóriu prevedením niektorých základných realistických myšlienok do deduktívneho teoretického rámca zhora nadol, ktorý sa začal nazývať neorealizmus.⁴⁵ Teória objasnila mnoho predchádzajúcich realistických predstáv o tom, ako vlastnosti celkového systému štátov ovplyvňujú spôsob, akým štáty interagujú. Neorealizmus odpovedá na otázky: Prečo moderný štátny systém pretrval aj napriek pokusom určitých štátov o nadvládu, resp. prečo sa vojna medzi veľmocami opakovala po stáročia? Zároveň v ňom prevláda myšlienka, že vojna veľkých mocností má tendenciu opakovať sa častejšie v období multipolarity, kedy je medzinárodný bezpečnostný systém formovaný mocou troch alebo viacerých hlavných štátov, ako v období bipolarity, kedy je medzinárodný systém formovaný dvoma hlavnými štátmi – supervelmocami.⁴⁶

Liberalizmus

---

⁴¹ Edward Hallett Carr (1892 – 1982) - anglický diplomat, historik, politológ a novinár. Patril medzi najvýznamnejších predstaviteľov realizmu v medzinárodných vzťahoch, bol kritikom idealizmu v tzv. 1. veľkej debate medzinárodných vzťahov, kde sa realizmus antagonisticky vyhrnil voči idealizmu.

⁴² ELMAN, C., JENSEN, M. Realism. In: Williams, P. D. – McDonald, M. *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge, 2018.

⁴³ TAYLOR, S. L. 2012. *30 sekúnd politiky*, s. 138.

⁴⁴ Kenneth Neal Waltz (1924 – 2013) - významný americký politológ, jeden z pôvodných zakladateľov neorealizmu. Jeho kľúčový príspevok do teórie spočíva v tom, že interakciu suverénnych štátov možno vysvetliť tlakmi na ne vyvíjanými anarchickou štruktúrou medzinárodného systému, ktorá obmedzuje ich výber.

⁴⁵ WOHLFORTH, W. C. Realism and Security Studies. In: Cavelty, M. D. – Mauer, V. *The Routledge Handbook of Security Studies*. New York : Routledge. 2010.

⁴⁶ REUS-SMITH, Ch., SNIDAL, D. 2008. *The Oxford Handbook of International Relations*.

Liberalizmus má síce kratšiu históriu ako realizmus, ale od konca 1. svetovej vojny je považovaný za prominentnú teóriu. Vychádza z diel filozofov ako boli Paine⁴⁷ a Kant⁴⁸, pričom najmä Kantova koncepcia sa považuje za základný východiskový bod súčasného liberálneho myslenia.⁴⁹ Základom sú Kantove myšlienky o mierovom spolužití štátov a snahách štátov o zaistenie blahobytu a rozvoj spoločnosti a občanov, pretože práve vysoké výdavky štátov na vojny a vojnové konflikty vedú k znižovaniu prosperity tých štátov, ktoré sú zapojené do konfliktu. Ďalším predpokladom je šírenie demokracie vo svete, pretože štáty s demokratickým politickým systémom oveľa viac inklinujú k mieru a vzájomnej spolupráci ako štáty s autoritatívnym politickým zriadením.⁵⁰

V záujme zvýšenia bezpečnosti, predovšetkým na medzinárodnej úrovni, je veľmi dôležité a potrebné aj ustavičné zvyšovanie vzájomnej ekonomickej závislosti štátov, regulované prostredníctvom organizácií ako sú napríklad Medzinárodný menový fond alebo Svetová banka. Východiskovým bodom liberalizmu je zaisťovanie kolektívnej bezpečnosti, pretože spolupráca medzi štátmi v rámci medzinárodného spoločenstva vedie k znižovaniu rizík a zabraňuje vzniku vojnových konfliktov.⁵¹

Ekonomický liberalizmus

Ekonomický liberalizmus predstavuje skupinu politických a ekonomických teórií, ktoré kladú dôraz na súkromné vlastníctvo a slobodné zmluvné vzťahy a snažia sa o posun hospodárstva smerom ku kapitalizmu a voľnému trhu. Za zakladateľa týchto teórií je považovaný škótsky ekonóm a filozof Adam Smith.⁵² Ekonomický liberalizmus sa čiastočne vytratil v prvej polovici dvadsiateho storočia s rozvojom sociálneho liberalizmu. Neskôr bol nahradený keynesiánskymi ekonomickými teóriami, ktoré preferujú ekonomiku s výraznými štátnymi zásahmi. Po tom, čo tieto teórie zlyhali, nastal návrat liberálnych ekonomických teórií. Ekonomický liberalizmus predpokladá, že hospodárska otvorenosť, vzájomná spolupráca, previazanosť a tým aj vzájomná závislosť medzi krajinami ich robí pokojnejšími

---

⁴⁷ Thomas Paine (1737 - 1809) - anglicko-americký politický filozof, novinár, spisovateľ a politik, činný najmä v Spojených štátoch amerických a tiež vo Francúzsku. Významne sa svojim dielom zaslúžil o vznik Spojených štátov amerických. V januári 1776 publikoval svoju esej Zdravý rozum (Common Sense), v ktorom Američanov pobádal k vyhláseniu nezávislosti od Veľkej Británie a rozhodujúcou mierou ovplyvnil verejnú mienku v kolóniách v prospech ich odtrhnutia od Veľkej Británie.

⁴⁸ Immanuel Kant (1724 - 1804) - predstaviteľ nemeckej klasickej filozofie. Kantov význam pre filozofiu je rozsiahly. Ovplyvnil celú plejádu filozofov nasledujúceho 19. storočia. Dejiny filozofie sú práve v 19. storočí do veľkej miery dejinami reflexie, šírenia, popierania a prijatia Kantových myšlienok. Vytvoril dielo, ktoré bude sprevádzať pri filozofickej práci každého ďalšieho mysliteľa. Hranice, ktoré vytýčil rozumu, zviditeľnili v dejinách všetku dovtedajšiu naivitu filozofického sveta, ktoré sa neštítalo v duchu prísnej logiky vytvárať systémy plné ilúzií. Kantovo kritické dielo sa stalo ohniskom viacerých smerov a škôl. Vo svojej náuke o medzinárodnom práve sa Kant zasadzoval za vytvorenie spoločenstva štátov, ktorých vzájomný vzťah by bol vymedzený konkrétnym právnym poriadkom. Jeho myšlienky napokon prerástli až do idey vytvorenia federatívneho zväzku národov, ktorý by zabezpečil tzv. večný mier.

⁴⁹ NAVARI, C. Liberalism. In: Williams, P. D. – McDonald, M.: *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge, 2018.

⁵⁰ WALT, S. M. International Relations: One world, many theories. In: *Special Edition: Frontiers of Knowledge* (Spring, 1998), s. 32.

⁵¹ LASICOVÁ, J., UŠIAK, J. 2012. *Bezpečnosť ako kategória*, s. 30.

⁵² Adam Smith (1723 – 1790) - škótsky ekonóm a filozof, zakladateľ modernej ekonómie a predstaviteľ osvietenstva. Jeho dielo bolo zamerané na detailné rozpracovanie celej ekonomiky - pojednáva o hodnote výrobku, ľudskej práci, dopyte a ponuke, hodnote peňazí, hodnote statkov, funkcií a spôsoboch zmeny tovaru a materiálu, funkciu toku tovaru a dopytu po ľudskej práci. Jeho dielo predstavuje komplexné filozofické zmapovanie celého ekonomického systému v rannej kapitalistickej spoločnosti, ktoré udalo smer ďalšiemu vývoju makro a mikro ekonomiky počas ďalších generácií.

ako izolované krajiny. Podľa Gartzkeho hospodárska sloboda je pri vytváraní mieru 50-krát účinnejšia ako demokracia.⁵³

Liberálny inštitucionalizmus

Liberálny inštitucionalizmus (niekde uvádzaný aj ako inštitucionálny liberalizmus) predstavuje pokrok v liberálnom myslení. Ide o moderný teoretický smer, ktorý považuje medzinárodné inštitúcie za hlavný faktor zaistenia bezpečnosti zabraňujúci konfliktom medzi národmi. Liberálni inštitucionalisti tvrdia, že medzinárodné inštitúcie ako napríklad Organizácia spojených národov, Európska únia, Africká únia, Severoatlantická aliancia, Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj a ďalšie, môžu národom pomôcť v prehĺbení úspešnej vzájomnej spolupráce a pomoci v medzinárodnom systéme a môžu pozitívne ovplyvniť správanie štátov.⁵⁴ Medzinárodné vládne organizácie (IGO – International Governmental Organisations) aj medzinárodné mimovládne organizácie (INGO – International Non-Governmental Organisations) sa považujú za prispievateľov k svetovému mieru.

Niektorí autori sa však domnievajú, že medzinárodné inštitúcie vedú k postmodernému imperializmu, nakoľko prostredníctvom nich dochádza k vzájomnému prepojeniu medzi silnými a slabými národmi (štátmi) po konflikte. V situácii, keď je zrútený a slabý štát bez prostriedkov na vlastné autonómne zotavenie, medzinárodné inštitúcie prispievajú k zapojeniu silnejšieho národa (štátu) do pomoci pri zotavovaní.⁵⁵ Keďže ale neexistuje jednoznačná medzinárodná bezpečnostná politika, vedú sa diskusie o tom, či medzinárodná intervencia je tým najlepším inštitútom na pomoc slabým alebo povojnovým národom a či nevedie k neželanej závislosti. Mnohé medzinárodné zásahy vedené pod hlavičkou medzinárodných inštitúcií totiž boli, resp. sú neefektívne a podporujú diskusie o (ne)účinnosti medzinárodných inštitúcií pri udržiavaní mieru a bezpečnosti.⁵⁶

Teóriu liberálneho inštitucionalizmu možno porovnať do istej miery s idealizmom – teóriou, ktorá sa objavila po prvej svetovej vojne, keď bola založená Spoločnosť národov.⁵⁷ Rovnako ako politický realizmus, aj inštitucionálny liberalizmus je utilitaristický a racionalistický. Štáty sa, napriek existencii a zapojenia do činnosti medzinárodných organizácií, považujú za hlavných racionálnych aktérov pôsobiacich v medzinárodnom systéme, v ktorom nie je možné presadiť hierarchiu.⁵⁸

Teória demokratického mieru

Liberálny pôvod má aj teória demokratického mieru, ktorá sa utvárala už od 18. storočia, ale do svojej terajšej podoby sa sformovala až v druhej polovici 20. storočia. Hlavnými teoretikmi teórie demokratického mieru sú Russett⁵⁹ a Doyle,⁶⁰ ktorí

---

⁵³ GARTZKE, E. 2005. Economic Freedom and Peace. In Gwartney, J. D. – Lawson, R.: *Economic Freedom of the World, Annual Report*, 2005, s. 29.

⁵⁴ NAVARI, C. Liberalism. In: Williams, P. D. – McDonald, M. *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge, 2018.

⁵⁵ WEINSTEIN, J. 2015. *Autonomous Recovery and International Intervention in Comparative Perspective*.

⁵⁶ FORTNA, V. P. 2014. *Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War*.

⁵⁷ JACKSON, R., SØRENSEN, G. 2016. *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, s. 108.

⁵⁸ KEOHANE, R. O., MARTIN, L. L. 1995. *The Promise of Institutional Theory*.

⁵⁹ Bruce Martin Russett (1935) - profesor politológie a profesor medzinárodných štúdií. Jeho výskum sa zameriava na príčiny a následky násilia medzi národmi. Urobil niektoré z prvých kvantitatívnych výskumov v oblasti medzinárodných vzťahov a napísal knihy o medzinárodnej integrácii, Organizácii Spojených národov, politickej ekonomii obrannej politiky Spojených štátov amerických, odstrašovaní a kontrole zbraní

tvrdili, že najdôležitejšími faktormi ovplyvňujúcimi vznik a eskaláciu konfliktu sú demokracia, úroveň inštitucionálnych obmedzení moci a demokratické normy. Vedľajšími faktormi sú bohatstvo, ekonomický rast, spojenectvo, spoločné hranice a pomerná sila armád štátov. To, že po druhej svetovej vojne došlo k relatívne malému počtu konfliktov, spočíva podľa Russetta v tom, že:

- čím demokratickejšie sú štáty, tým menšia je šanca, že medzi nimi vznikne vojenský spor, a keď už aj vznikne, tak neprerastie do väčšieho konfliktu,
- čím hlbšie sú demokratické normy zakorenené v politických procesoch štátov, tým menšia je šanca na eskaláciu konfliktu,
- čím väčšie sú inštitucionálne obmedzenia moci štátov, tým menšia je šanca na eskaláciu konfliktu.⁶¹

Doyle definuje oblasť bezpečnosti ako oblasť založenú na spolupráci kompatibilných demokratických režimov, ktoré sú schopné sa brániť pred neliberálnymi režimami. Zaistenie bezpečnosti je podľa neho založené najmä na koordinácii zahraničnopolitických stratégií tak, aby existovala rovnováha moci tak v oblasti bezpečnosti, ako aj v oblasti ekonomiky. Liberálna zóna musí mať k dispozícii adekvátne nástroje: diplomatické, ekonomické, mierotvorné, legitímne a štrukturálne, pretože práve reštrukturalizáciou dovtedajších nástrojov (vojna, agresia, sankcie) môže mať ľudstvo nádej na mierovú koexistenciu.⁶²

Konstruktivizmus

Od svojho založenia v 80. rokoch minulého storočia sa konstruktivizmus stal vplyvným teoretickým smerom v rámci bezpečnostných štúdií. Podľa McDonalda je to teória, ktorá ponúka, ako by sme mohli pristúpiť k štúdiu bezpečnosti.⁶³ Kľúčovým prvkom konstruktivizmu je viera v to, že medzinárodná politika je formovaná presvedčivými myšlienkami, kolektívnymi hodnotami, kultúrou a sociálnymi identitami. Konstruktivisti tvrdia, že medzinárodná realita je sociálne konštruovaná kognitívnymi štruktúrami, ktoré dávajú zmysel hmotnému svetu. Bezpečnosť predstavuje podľa nich sociálnu konštrukciu, a preto sa často používa aj termín sociálny konstruktivizmus.⁶⁴

V rámci bezpečnostných teórií má sociálny konstruktivizmus veľký význam najmä v tom, že ponúka diferencovanejší pohľad na bezpečnostných aktérov. Aktérmi už totiž nie sú len štáty, ale aj ďalšie prvky pôsobiace v reálnom svete, napríklad národy, etniká, sociálne, kultúrne, náboženské skupiny, ekologické hnutia, vojenská loby atď., ktoré svojimi aktivitami vstupujú do procesu konštruovania bezpečnosti.

Sociálny konstruktivizmus je podľa Lasicovej a Ušiaka 'konštruovaný' z pozície, že svet a medzinárodné vzťahy v ňom sú produktom našich sociálnych interakcií a ich výskum a vedecká analýza vysvetľujú aj politické a bezpečnostné vzťahy na medzinárodnej scéne. Tieto vzťahy sú budované ako subjektívno-ontologické (svet je sociálna konštrukcia existujúcich subjektov) a objektívno-epistemologické (tento svet, táto konštrukcia môžu byť objektívne vedecky analyzované).⁶⁵

---

a mierových vzťahoch medzi demokraciami. Veľká časť jeho práce sa venuje meniacemu sa medzinárodnému systému interakcií medzi demokraciou, vzájomnou ekonomickou závislosťou, medzinárodnými organizáciami a mierom.

⁶⁰ Michael W. Doyle (1948) - profesor politických vied a teoretik liberálneho „demokratického mieru“. Dlhodobo je členom a je bývalým predsedom správnej rady Medzinárodného mierového inštitútu.

⁶¹ RUSSETT, B. M. 1995. *Grasping the democratic peace: Principles for a post-cold war world*, s.72-73.

⁶² DOYLE, W. M. 1997. *The Ways of War and Peace: Realism, Liberalism and Socialism*, s. 301-314.

⁶³ McDONALD, M. 2018. Constructivism. In Williams, P. D., McDonald, M. 2018. *Security Studies: An Introduction*.

⁶⁴ KAUFMAN, J. P. 2013. *Introduction to International Relations: Theory and Practice*, s. 129.

⁶⁵ LASICOVÁ, J., UŠIAK, J. 2012. *Bezpečnosť ako kategória*, s. 34.

Kritická teória

Kritická teória je produktom viery, že svet a medzinárodné (politické, bezpečnostné, ekonomické, atď.) vzťahy sa nemôžu analyzovať vedeckými prostriedkami, aké sa používajú v spoločenských vedách, pretože už samotná povaha vedy spochybňuje ich existenciu. Kritická teória je založená na objektívnej ontológii (svet je tu, taký, aký je, preto treba využívať dané fakty) a subjektívnej epistemológii (neuznáva absolútnu a univerzálnu objektivitu vedeckého poznania), čo sa premieta napríklad do kontradikcie medzi univerzálnymi a súkromnými záujmami v modernom štáte, ktoré veda nie je schopná vysvetliť a ktorá vedie k intersociálnemu odcudzeniu, permanentnej hrozbe vojny a sociálnemu vylúčeniu.⁶⁶

Kritická teória vplývala na formovanie bezpečnostných teórií najmä z hľadiska zmeny uhla pohľadu na bezpečnosť. Jej základná myšlienka spočíva v tom, že bezpečnosť treba vždy skúmať ako bezpečnosť niekoho konkrétneho a z hľadiska určitého konkrétneho zámeru. Bezpečnosť teda predstavuje zovšeobecnenie určitých snáh alebo aktivít, ktoré slúžia cieľom určitej skupiny ľudí alebo štátov. Existuje však aj názor, a to opodstatnený, že kritická teória súvisí s behaviorálnou revolúciou, ktorá umožnila analyzovať správanie (konanie) ľudí, skupín alebo štátov na základe rôznych kritérií, čo podporilo vznik rôznych teoretických škôl a najmä rôznych typov strategických a bezpečnostných štúdií.⁶⁷

Filozofické dimenzie vo výskume bezpečnosti

Filozofia ako veda a nástroj skúmania podstatným spôsobom zasahovala do výskumu bezpečnosti a ovplyvnila viaceré teoretické smery, napríklad pozitivizmus a marxizmus. Prvý priniesol skúmanie spoločnosti ako živého organizmu prekonávajúceho rôzne štádiá vývoja a v podstate bol základom kritickej teórie. Druhý za základ vývoja považoval ekonomickú sféru, od ktorej sa odvíjajú rôzne štádiá vývoja spoločnosti, čo úzko súvisí s vnútornou aj vonkajšou bezpečnosťou. Marxizmus stál aj za bipolárnym rozdelením sveta, založeným na antagonistickej ideologickej predpokladoch.

Následníkmi týchto relevantných teórií sa stali:

- behavioralizmus, ktorý od pozitivizmu prevzal dôraz na fakty, údaje a ich kvantifikačné spracovanie, čo sa v pomerne značnej miere využilo v strategických a bezpečnostných štúdiách,
- rôzne rozvojové teórie, ktoré prevzali od marxizmu ekonomickú sféru ako základ formulovania všetkých vzťahov, teda aj vzťahov bezpečnostných,
- teórie o kolektívnej a kooperatívnej bezpečnosti, ktoré obe hovoria o vysokej vzájomnej závislosti štátov v ekonomickej, politickej i bezpečnostnej sfére.⁶⁸

Záver

Riešenie problémov bezpečnosti je v dnešnej premenlivej a nestabilnej dobe, vzhľadom na kontinuálne zhoršovanie globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia, nedostatočné riešenie globálnych problémov ľudstva spôsobujúcich prehlbovanie lokálnych problémov a rast širokej škály asymetrických bezpečnostných hrozieb ohrozujúcich národnú i medzinárodnú bezpečnosť a vnútorné i vonkajšie bezpečnostné prostredie štátov (napríklad terorizmus, organizovaný zločin, kybernetické útoky na súkromné i verejné počítačové siete a systémy, hybridné hrozby, aktivity cudzích spravodajských služieb, rastúci extrémizmus,

⁶⁶ LASICOVÁ, J., UŠIAK, J. 2012. *Bezpečnosť ako kategória*, s. 34.

⁶⁷ LINKLATER, A. 2007. *Critical Theory and World Politics: Citizenship, Sovereignty and Humanity*, s. 157.

⁶⁸ LASICOVÁ, J., UŠIAK, J. 2012. *Bezpečnosť ako kategória*, s. 35.

radikalizmus, xenofóbiu atď.) súčasťou riadiacich procesov na všetkých úrovniach a vo všetkých sférach života ľudskej spoločnosti.

Bezpečnosť už nie je vnímaná len z pohľadu zaistenia bezpečnosti a obrany štátu pred napadnutím zo strany iného štátu, ako stav bez vojny či bez reálnej hrozby ozbrojeného konfliktu, teda najmä z vojensko-politického uhla pohľadu, ale z viacerých ďalších uhlov pohľadu (ekonomického, environmentálneho, spoločenského, energetického, informačného a pod.). Pozornosť sa už nekoncentruje len na štát, ale aj na ostatných bezpečnostných aktérov. Bezpečnosť už nie je len doménou politikov, diplomatov a vojakov, ale aj expertov z mnohých ďalších sfér spoločnosti. Rovnako tak sa výskum bezpečnosti už nesústreďuje len na tradičné sektory, ale sa prehľbuje a rozširuje o nové sektory, využívajú sa nové metódy skúmania, nové roviny pre analýzu a pribúdajú nové nástroje vedeckého výskumu. Pri výskume bezpečnosti sa už nevyužívajú len poznatky z politických a vojenských vied, alebo medzinárodného práva, ale aj z mnohých ďalších vedných disciplín.

S vývojom ľudskej spoločnosti sa percepčia bezpečnosti rozširuje. Neustále sa zvyšujú požiadavky na bezpečnosť ľudí – jednotlivcov alebo skupín, na bezpečnosť štátov, zoskupení štátov i celého ľudstva. Postupne dochádza k čoraz väčšiemu prepájaniu vnútornej a vonkajšej bezpečnosti, individuálnej a kolektívnej, a taktiež aj národnej a medzinárodnej bezpečnosti. Problematika týkajúca sa bezpečnosti je, ako vyplýva z vyššie uvedeného, nesmierne široká, a preto je nevyhnutné, aby sa v rámci prehľbovania bezpečnostnej agendy prehľbovala aj teória bezpečnosti a aby sa výsledky moderného bezpečnostného výskumu úspešne aplikovali do praxe a priniesli kvalitatívne vyššiu úroveň bezpečnosti pre všetkých a vo všetkých oblastiach života ľudskej spoločnosti.

Literatúra

- AYOUB, M. 1997. Defining Security: A Subaltern Realist Perspective. In *Critical Security Studies*. London: Routledge, 26 s. ISBN 978-0-20350-176-4.
- BAHGAT, G. 2011. Energy Security: An Interdisciplinary Approach. John Wiley & Sons, 254 s. ISBN 978-0-47098-016-3.
- BAILLIET, C. M. 2009. *Security: A Multidisciplinary Normative Approach*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 383 s. ISBN 978-90-04-17296-8.
- BAJPAI, K. 2010. *Human Security: Concept and Measurement*. Dostupné [online] z: <https://web.archive.org/web/20120628150032/http://www.hegoa.ehu.es/dossierra/seguridad/Human_security_concept_and_measurement.pdf>
- BARIČIČOVÁ, Ľ. 2020. Vnútorná dimenzia bezpečnosti SR z pohľadu aktuálnych otázok regionálnej bezpečnosti. In: *Bezpečnostné fórum 2020*. Banská Bystrica: Interpolis, s. 8-17. ISBN 978-80-973394-2-5.
- BAYLIS, J. 2011. *The Globalization of World Politics*. New York: Oxford University Press. 234 s. ISBN 978-0-19-956909-0.
- BELAN, L. 2018. Vlastnosti bezpečnosti. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2016 – zborník vedeckých a odborných prác zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, s. 31-37. ISBN 978-80-8040-568-7.
- BREZULA, J. 2019. Súčasnú bezpečnostnú hrozbu a ich komparácia z pohľadu zmeny charakteru aktuálnej bezpečnostnej situácie vo svete. In: *Nové prístupy k zajištění bezpečnosti štátu – zborník príspevkov zo 14. doktorandskej konferencie*. Brno: Univerzita obrany, s. 26-35. ISBN 978-80-7582-085-3.

- BUZAN, B., WEAVER, O., WILDE, J. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 239 s. ISBN 1-55587-784-2.
- Cambridge Dictionary. 2018. *Security*. Dostupné [online] z: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/security>>
- COLLINS, A. 2016. *Contemporary Security Studies*. Oxford: Oxford University Press. 510 s. 978-0-1987-0831-5.
- DOYLE, W. M. 1997. *The Ways of War and Peace: Realism, Liberalism and Socialism*. New York: Norton, 557 s. ISBN 978-0-3939-6947-4, s. 301-314
- EICHLER, J. 2006. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: MO ČR – AVIS, 303 s. ISBN 80-7278-326-2.
- ELMAN, C – JENSEN, M. 2018. Realism. In Williams, P. D. – McDonald, M. *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge, 684 s. ISBN 978-0-4157-8490-0.
- FORTNA, V. P. 2014. *Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War*. Dostupné [online] z: <<http://www.columbia.edu/~vpf4/pkISQ%20offprint.PDF>>
- FUKUYAMA, F. 2007. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 384 s. ISBN 80-86182-27-4.
- GARTZKE, E. 2005. Economic Freedom and Peace. In: GWARTNEY, J. – LAWSON, R. *Economic Freedom of the World, Annual Report, 2005*, s. 29-44. ISBN 0-88975-222-2.
- HOFREITER, L. 2006. *Securitológia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 138 s. ISBN 97880-804-310-2.
- HUNTINGTON, S. P. 2001. *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 447 s. ISBN 80-86182-49-5.
- JACKSON, R., SØRENSEN, G. 2016. *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19870-755-4.
- JANOŠEC, J. Bezpečnostní realita – Předmět sekuritologie. In *Bezpečnosť a bezpečnostná veda – zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2009, s. 27-32. ISBN 978-80-8040-372-0.
- JURČÁK, V. a kol. 2020. *Teoretické prístupy ku skúmaniu bezpečnosti*. Ostrava: Key Publishing, 133 s. ISBN 978-80-7418-358-4.
- KAUFMAN, J. P. 2013. *Introduction to International Relations: Theory and Practice*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 240 s. ISBN 978-1-44222-120-8.
- KAZANSKÝ, R. 2018. *Nové prístupy k výskumu transformácie bezpečnostného sektora*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 133 s. ISBN 978-80-7556-040-7.
- KEOHANE, R. O., MARTIN, L. L. 1995. The Promise of Institutional Theory. Dostupné [online] z: <https://www.uio.no/studier/emner/hf/iakh/HIS4421/h11/undervisningsmateriale/HIS4421_KeohaneMartinInstitutionalism.pdf>
- KORZENIOWSKI, L. F. 2016. *Securitology – security of a subject*. In: *Securitologia*, 2016, No. 1, s. 111-120. ISSN 2449-7436.
- KULAŠIK, P. a kol. 2002. *Slovník bezpečnostných vzťahov*. Bratislava: Smaragd, 270 s. ISBN 978-80-8906-308-X.
- LASICOVÁ, J., UŠIAK, J. 2012. *Bezpečnosť ako kategória*. Bratislava: Veda, 264 s. ISBN 978-80-224-1284-1.

- LINKLATER, A. 2007. *Critical Theory and World Politics: Citizenship, Sovereignty and Humanity*. New York: Routledge, 248 s. ISBN 978-1-13414-941-4.
- MAJCHÚT, I. 2018. Súčasný bezpečnostný aspekt. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018 – zborník vedeckých a odborných prác z 9. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, s. 233-241. ISBN 978-80-8040-568-7.
- McDONALD, M. 2018. Constructivism. In: Williams, P. D. – McDonald, M. *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge, 2018. 684 s. ISBN 978-0-4157-8490-0.
- Merriam-Webster English Dictionary. 2020. *Security*. Dostupné [online] z: <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/security>>
- MOLLER, B. 2001. *Common Security and Non-offensive defence*. Dostupné [online] z: <https://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol1_2/Moeller.htm>
- MURDZA, K. 2005. Bezpečnosť: Teoretická konštrukcia a sociálny systém. In: *Bezpečnostní teorie a praxe. Sborník Policejní akademie ČR. Zvláštní číslo – 1. díl*. Praha: PA ČR, s. 249-280. ISSN 1211-2461.
- MURDZA, K. 2017. Rozumná bezpečnosť a jej spoločenské garancie. In: *Bezpečné Slovensko a Európska únia 2017*. Košice: VŠBM v Košiciach, s. 362-369. ISBN 978-80-8185-025-7.
- NAVARI, C. 2018. Liberalism. In: Williams, P. D., McDonald, M. *Security Studies: An Introduction*. London: Routledge, 684 s. ISBN 978-0-4157-8490-0.
- NEČAS, P., UŠIAK, J. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 167 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
- OWEN, T. 2014. *Challenges and opportunities for defining and measuring human security*. Dostupné [online] z: <https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/UNIDIR_pdf-art2138.pdf>
- Oxford English Living Dictionary. 2018. Dostupné [online] z: <<https://en.oxford-dictionaries.com>>
- PAQUETTE, L. 2002. *Strategy and Ethnic Conflict: A Method, Theory, and Case Study*. London: Greenwood Publishing Group, 161 s. ISBN 978-0-27597-636-1.
- PAQUETTE, L. 2003. *The Path to Peace: Strategies and Counter Strategies for Significant International Events*. New York: Nova Science Publishers, 125 s. ISBN 978-1-59033-732-5.
- POKRUSZYŃSKI, W., PIWOWARSKI, J. 2019. *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka*. Krakow: Apeiron, 312 s. ISBN 978-83-64035-66-1.
- REUS-SMITH, Ch., SNIDAL, D. 2008. *The Oxford Handbook of International Relations*. Oxford: Oxford University Press, 261 s. ISBN 978-0-1992-1932-2.
- RUSSETT, B. M. 1995. *Grasping the democratic peace: Principles for a post-cold war world*. Princeton: Princeton University Press, 173 s. ISBN 978-0-6910-0164-7, s.72-73
- Slovník súčasného slovenského jazyka. 2015. Dostupné [online] z: <<https://slovník.juls.savba.sk>>
- ŠIMÁK, L. a kol. 2005. *Terminologický slovník krízového riadenia*. Žilina: ŽU, 44 s. ISBN 80-88829-75-5.
- ŠKVRNDA, F. 2003. Sociologická charakteristika medzinárodnej bezpečnosti. In: *Sociológia*, 2003, roč. 35, č. 5, s. 391-410. ISSN 1336-8613.

- TAYLOR, S. L. 2012. *30 sekúnd politiky*. Bratislava: Fortuna Libri, 160 s. ISBN 978-80-8142-013-9.
- VOLNER, Š. 2012. *Bezpečnosť v 21. storočí*. Bratislava: Iris, 384 s. ISBN 978-80-89256-74-7.
- WALT, S. M. 1991. Renaissance of Security Studies. In: *International Studies Quarterly*, 1991, Vol. 35, No. 2, s. 211-239. ISSN 1468-2478.
- WALT, S. M. 1998. International Relations: One world, many theories. In: *Special Edition: Frontiers of Knowledge (Spring, 1998)*, pp. 29-46, 1998, č. 110, Special Edition: *Frontiers of Knowledge (Spring, 1998)*, pp. 29-46. ISSN 0015-7228.
- WEINSTEIN, J. 2015. *Autonomous Recovery and International Intervention in Comparative Perspective*. Dostupné [online] z: <<https://www.cgdev.org/publication/autonomous-recovery-and-international-intervention-comparative-perspective-working-paper>>
- WILLIAMS, M. 2007. *Culture and Security. New International Relations*. New York: Routledge, 184 s. ISBN 978-1-1343-1553-6.
- WOHLFORTH, W. C. 2010. Realism and Security Studies. In Cavelti, M. D., Mauer, V. *The Routledge Handbook of Security Studies*. New York: Routledge, 494 s. ISBN 978-1-1383-3817-3.
- ZEDNER, L. 2009. *Security*. New York: Routledge, 2016 s. ISBN 978-1-13524-900-7.

Keywords: security, society, theory, research, perception of security.

Summary

At the beginning of the third decade of the third millennium, because of the continuous deterioration of the global and regional security environment, the deepening of global human problems, and the growth of asymmetric security threats, threatening national and international security, security and security issues are frequently and vividly discussed in the world. Security and human existence have been interwoven since one can remember, and the history is, to a certain extent, also the history of the struggle for the security of humankind. That is why solving security problems today is part of management processes at all levels and in all spheres of human society. However, the acceptance of security as an integral part of social life raises many questions and stimulates a lively discussion on the theoretical and methodological aspects of understanding security as one of the phenomena of human civilization throughout its existence. Today, security research is evolving in several directions and ways and is based on several paradigms. Following individual theoretical schools such as realism, neorealism, liberalism, institutionalism, constructivism, positivism, behaviourism, as well as critical theory or the theory of democratic peace using the proper security research methods, the primary goal of the author of the study is, therefore, to expand, on the one hand, the perceptive base in the field of security and contribute to the development of security theory and security science, and, on the other hand, to offer readers from the professional and lay public the opportunity to get acquainted with classical, traditional and new, modern theoretical sources and approaches to security research.

*plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav Ivančík, PhD. et PhD.
Katedra informatiky a manažmentu*

*Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
e-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk*

Recenzenti: prof. Ing. Jana Müllerová, PhD., prof. Ing. Vojtech Jurčák, CSc.